

4. Василец В.В. Сравнительный анализ изменений компонентного состава тела под влиянием тренировочной нагрузки оздоровительного характера / В.В. Василец, В.Ф. Костюченко, Е.П. Врублевский // Ученые записки университета им. П.Ф. Лесгафта - 2015. - №1 (119) - С. 48-53.
5. Врублевский Е.П. Содержание методики занятий шейпингом для женщин на основе учета их соматотипа / Е.П. Врублевский, А.А. Скидан // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. праць / Вінницький держ. пед. ун-т ім.М. Коцюбинського. - Вінниця: Планер, 2015. - Вип. 19, Т. 1. - С. 411-416.
6. Кривчикова Е.Д. Использование современных фитнес технологий в оздоровительной физической культуре для женщин зрелого возраста / Е.Д. Кривчикова, Л.А. Фандикова // Физическое воспитание студентов творческих специальностей. - 2007. - № 6. - С.112-116.
7. Скидан А.А. Оздоровительная методика совершенствования морфофункционального состояния женщин зрелого возраста в процессе занятий шейпингом / А.А. Скидан, Е.П. Врублевский // Спортивний вісник Придніпров'я. - 2014. - №2. - С. 156-160.
8. Drabik J. Pedagogic zna kontrol apozytywny chmierników zdrowia fizycznego / J. Drabik.- Wydawnictwo uczelniane AWFis, Gdańsk, 2006. - 329 s.
9. Görner K., Prusik K. 2010, Comparative analysis of the physical fitness of the women from two groups of different recreational physical activities programmes. Exercitatio Corpolis - Motus - Salus : // Slovak journal of sports sciences. - R. - 2. - Nr 1. - 2010. - S.149-154.
10. Кнапик А. Значение активности в профилактике здоровья / А. Кнапик, Р. Плинта, Е. Саулиц // Здоровье Publiczne. - 2004. - № 114 (3). - P. 331-337.
11. Keefe, F.J. The life fitness program: A behavioral approach to making exercise a habit / F. J. Keefe // Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry. - 2006. - 11. - P.31-34.
12. Stewart, A.D. Body composition in sport, exercise and health/ A.D. Stewart, L. Sutton. - L.: Routledge, 2012. - 232p.

Галай М.Д., Мишаровський Р.М., Михайличенко О. О.
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ДИФЕРЕНЦІОВАНИМ НАВЧАННЯМ ВПРАВ З М'ЯЧЕМ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті обґрунтовано структурно-системний підхід вивчення педагогічного процесу навчання вправ з м'ячем молодших школярів на уроках фізичної культури в школі та побудовано модель, яка представляє собою теоретично і практично створену структуру, що відображає складові загальної педагогічної системи у схематизованій та наочній формі. Із цією метою детально проаналізовано педагогічний процес і синтезовано дані наукових досліджень з педагогіки, психології, фізіології, теорії та методики фізичного виховання стосовно навчання вправ учнів початкової школи у процесі фізичного виховання. Визначена практична цінність моделі в будь-якому педагогічному дослідженні, а також важливість використання методу моделювання у вивченні освітніх процесів.

Ключові слова: диференційоване навчання, молодші школярі, вправи з м'ячем, структура моделі, урок фізичної культури.

Галай М.Д., Мишаровський Р. М., Михайличенко А. А. Модель управления дифференцированным обучением упражнением с мячом учащихся младшего школьного возраста на уроках физической культуры.

В статье обосновано структурно-системный подход изучения педагогического процесса обучения упражнением с мячом младших школьников на уроках физической культуры в школе и построена модель, которая представляет собой теоретически и практически созданную структуру, отражающую составляющие общей педагогической системы в схематизированной и наглядной форме. С этой целью детально проанализировано педагогический процесс и синтезированы данные научных исследований по педагогике, психологии, физиологии, теории и методике физического воспитания по обучению упражнением учащихся начальной школы в процессе физического воспитания. Определена практическая ценность модели в любом педагогическом исследовании и важность использования метода моделирования в изучении образовательных процессов.

Ключевые слова: дифференцированное обучение, младшие школьники, упражнения с мячом, структура модели, урок физической культуры.

Galay M., Misharovskiy R., Mikhailychenko O. Model of management of differentiated training of exercises with a ball of pupils of primary school age at lessons of physical culture. The article substantiates the structural-system approach to studying the pedagogical process of learning ballroom exercises for students of grades 1-4 at physical education classes at school and constructs a model based on the systematization of pedagogical theory data, best practice experience, analysis of pedagogical observation results, questionnaires and expert surveys, which represents a theoretically and practically created structure reflecting the components of the general pedagogical system in a schematic and visual form. With this purpose, the pedagogical process was analyzed in detail and the data of scientific researches on pedagogy, psychology, physiology, theory and method of physical education concerning the training of exercises of elementary school students in the process of physical education were synthesized. The practical value of the model in any pedagogical research is determined, as well as the importance of using the simulation method in the studied educational processes. It is proved that the success of mastering ball exercises by students of junior classes depends on a number of objective and subjective

factors, namely: the sports and material base of the school, the experience and qualifications of the teacher of physical culture, the motivation of students, individual-typological features of psycho-physiological development their body and level of motor readiness. The necessary point in managing the system of the educational process is to provide feedback between the participants in the educational process and the result of training. Any pedagogical system must be logically and structurally completed with a clear diagram of the interrelationships between its constituents. In the pedagogical system of management of exercising with a ball of pupils of a junior school, feedback is provided between the result - the formation of the skills of possession of the ball, the object - the student and subject of management - a teacher of physical culture. This connection consists in the possibility of evaluating the result of the pedagogical influence on the relevant criteria, the possibility of making corrections in the educational process.

Key words: differentiated education, junior schoolchildren, ball exercises, model structure, physical culture lesson.

Постановка проблеми. З метою детального вивчення педагогічного процесу навчання вправ з м'ячем молодших школярів на уроках фізичної культури в школі синтезовано дані наукових досліджень стосовно навчання вправ учнів 1-4 класів у процесі фізичного виховання. Обґрунтовано структурно-системний підхід до проблеми та побудовано модель, що відображає складові загальної педагогічної системи у схематизованій формі [8].

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки у дослідженнях широко використовується метод моделювання. Метод моделювання є інтегративним, дозволяє об'єднати емпіричне і теоретичне в педагогічному дослідженні, тобто поєднувати в ході вивчення педагогічного об'єкта експерименту з побудовою логічних конструкцій і наукових абстракцій [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему моделювання професійної діяльності в контексті опрацювання її змісту, форм і методів вивчено в працях Ж. Дьоміна, В. Сластенин, О. Тимошенко та інших [3]. Також розв'язання проблеми методу моделювання та використання його в педагогіці, присвячені роботи науковців Л. Даниленко, В. Давидова, А. Дахіна, та ін. [6,7].

Важливість використання методу моделювання у вивченні освітніх процесів, обґрунтування різних підходів до моделювання доведено рядом наукових праць С. Архангельського, Ю. Бабанського, Н. Кузьміної, які присвячені дослідженню можливостей моделювання як методу аналізу й синтезу педагогічних систем, професійної діяльності.

Практична цінність моделі в будь-якому педагогічному дослідженні в основному визначається її адекватністю, вивчаються сторони об'єкта, а також тим, наскільки правильно враховані на етапах побудови моделі основні принципи моделювання – наочність, визначеність, об'єктивність, які багато в чому визначають як можливості і тип моделі, так і її функції в педагогічному дослідженні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз дослідження дає можливість дійти висновку, що модель – це об'єкт в ідеалі, аналог реально існуючих складних явищ і процесів. Головне її призначення як методу, засобу, форми, способу – пізнання педагогічної дійсності.

Можливості створення, побудови моделей обумовлюються специфічними особливостями процесу фізичного виховання – навчання рухових дій та розвиток фізичних якостей. Педагогічний процес навчання рухових дій складається із засвоєння навчального матеріалу (інформації, що повідомляється вчителем) та рухової дії, яку виконує учень. Спрощене уявлення суттєво важливих характеристик реального об'єкта або ситуації дає визначення моделі. При створенні моделі вилучаються другорядні умови, ознаки, величини, що принципово не впливають на модель в цілому [2].

Так, у даному випадку модель – схематичне відтворення педагогічної системи управління процесом навчання вправ з м'ячем учнів молодшої школи на уроках фізичної культури, що починається з визначення відповідної педагогічної системи факторів, кожен з яких у певній мірі впливає на успішність формування рухових дій з м'ячем. При цьому педагогічна модель відображає компоненти, які забезпечують кінцевий результат навчання.

Систематизація сучасних теоретичних даних про загальну структуру процесу навчання рухових дій, основні підходи до навчання фізичних вправ учнів початкової школи, особливості розвитку організму дітей 6–10 років та досвіду передової практики, вивчення закономірностей процесу навчання рухових дій, зв'язків між суб'єктами навчальної діяльності та факторів, що впливають на учасників та перебіг навчального процесу за допомогою педагогічного спостереження, а також аналіз результатів анкетування та експертного опитування дозволили побудувати модель управління диференційованим навчанням вправ з м'ячем учнів молодшого шкільного віку на уроках фізичної культури (рис. 1) [1].

Урок є основною формою організації занять в школі, формою навчання, що виправдала себе у тривалій практиці. Великою перевагою урочних занять є можливість управління процесом навчання, застосування різних методів навчання, виховання, розвитку і організації учнів, оцінки і контролю їх результатів, а також можливість варіювати засоби фізичного виховання у ході їх проведення. Також з педагогічної точки зору урок є найвдалішою формою для вирішення оздоровчих, освітніх та виховних завдань фізичного виховання.

Процес навчання молодших школярів вправ з м'ячем – це взаємозв'язок таких компонентів, як мета, об'єкти навчання (вчитель і учень), зміст, принципи, методи, засоби, форми та результат, що визначається успішністю володіння м'ячем.

Об'єктом навчально-виховного процесу є учень. Однак він виступає у якості суб'єкта, оскільки взаємодія між учасниками педагогічного процесу (вчителя і учня) має носити прямий і зворотній характер на засадах рівності та об'єктивності.

На учня як об'єкта управління упродовж навчання фізичних вправ та успішність їх засвоєння здійснюють вплив об'єктивні компоненти, а саме мотиваційний, психофізіологічний та антропометричний. Кожний з них існує незалежно один від одного та складається з певних факторів, які опосередковано здійснюють вплив на об'єкт, сприяючи успішному оволодінню учнем навчальним матеріалом.

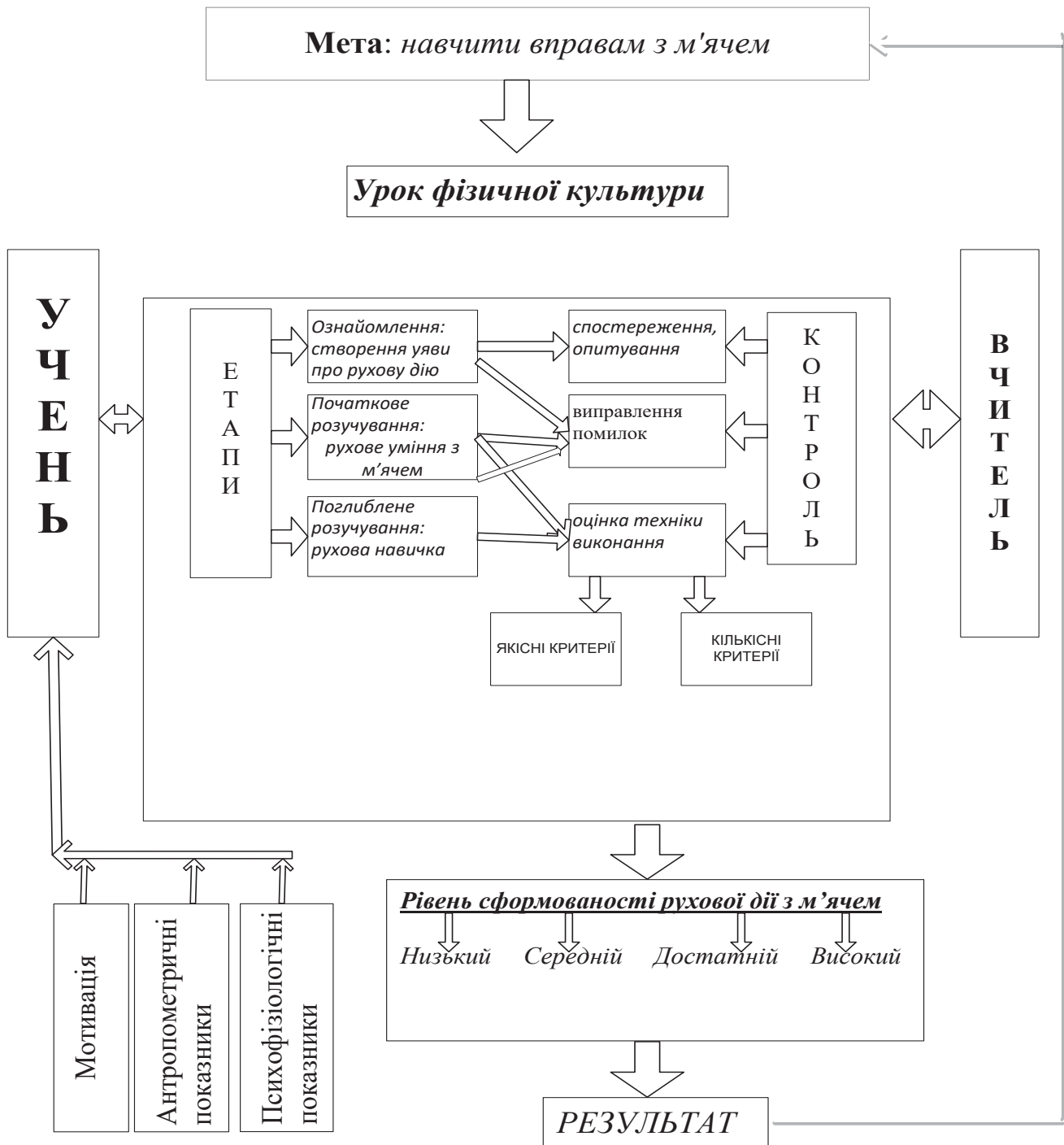

Рис. 1. Модель управління диференційованим навчанням вправ з м'ячем учнів молодшого шкільного віку на уроках фізичної культури

Одна з головних ролей в успішності навчально-виховного процесу належить мотиваційному компоненту, сформованому мотивацією учня до занять фізичними вправами [2].

Антропометричний компонент характеризується соматометричними величинами (довжина та маса тіла).

У роботах В. Г. Ареф'єва, М. В. Зубала, Г. А. Єдинака, Г. В. Кротова, В. Г. Рябченка, А. М. Сітовського встановлено, що учні різного соматотипу проявляють різні можливості у засвоєнні фізичних вправ, різні фізичні можливості та різні темпи біологічного дозрівання [5].

Психологічний компонент включає в себе поняття фізичного розвитку та індивідуальних особливостей розвитку психіки учнів молодшого шкільного віку: уяви, уваги, пам'яті, мислення, сприйняття. Для оцінки фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку застосовують методіку антропометричних досліджень – антропометрію.

Рядом досліджень підтверджено взаємозв'язок певних психофізичних характеристик з проявами рухової активності. Неможливо переоцінити різносторонній вплив вправ та дій з м'ячем на психофізичний розвиток дитини молодшого шкільного віку, важливо також підкреслити їх роль у розвитку координації рухів, зміцненні кисті руки, удосконаленні діяльності кори головного мозку, під час застосування вправ та ігор з м'ячем удосконалюються навички більшості основних рухів. До індивідуальних особливостей психіки молодших школярів відносяться різні характеристики уваги: швидкість

переробки інформації, концентрація та інтенсивність уваги, а також зорова, слухова та рухова види пам'яті, функціональна рухливість нервових процесів, психоемоційна стійкість. Високий рівень психічних функцій не тільки значно полегшує процес формування психофізичної готовності, але й створює передумови швидкого оволодіння програмним матеріалом, позитивно впливаючи на ступінь його засвоєння.

Отже, на успішне засвоєння учнями рухових дій з м'ячем впливає низка взаємозалежних об'єктивних компонентів, жоден з яких не можна усунути. Ігнорування хоча б одного компоненту або недостатній контроль за його організацією та перебігом підвищують ймовірність збою функціонування всієї педагогічної системи. Саме у цьому і полягає поліфункціональність системи взаємин учасників процесу навчання, розкривається суть і складові навчально-виховного процесу.

Послідовність навчання фізичних вправ на уроках фізичної культури враховує лише вікові особливості розвитку учнів та зміст навчального матеріалу, проте методика навчання будь-яких рухових дій, зокрема і вправ із м'ячем, має бути диференційованою; методи і засоби навчання вправ з м'ячем повинні враховувати індивідуальні особливості учнів, швидкість та успішність оволодіння ними навчальним матеріалом [1,4]. Так, навчальні досягнення учнів одного віку й статі залежать від індивідуальних особливостей розвитку морфологічних та психофізіологічних показників.

Навчання дітей 6-10 років вправам та діям з м'ячем включає етап початкового навчання, поглибленого розучування та закріплення і вдосконалення рухів. Навчання слід починати в спеціально створених умовах, а закріплювати у грі. Під час навчання дуже важливо, щоб учні засвоїли головні елементи рухових дій. При раціональному підборі та правильному застосуванні вправ з м'ячем з урахуванням індивідуальних можливостей, вони сприяють не тільки більш швидкому формуванню навичок володіння м'ячем, а й розвивають фізичні якості.

На кожному з цих етапів формуються певні завдання, які вирішуються за допомогою відповідних засобів і методів фізичного виховання. Чітка послідовність і взаємозв'язок засобів і методів навчання створює оптимальні умови для успішного формування рухових дій з м'ячем. Залежно від наявних у молодших школярів навичок поводження з м'ячем важливо забезпечити поступове ускладнення умов виконання дій. Основним у вивченні досліджуваної педагогічної системи вважаємо встановлення залежності ефективності навчання рухових дій з м'ячем від наявності і зв'язків окремих компонентів запропонованої моделі, а також від раціонального керування ними вчителем фізичної культури зі збереженням принципу диференціації у навчально-виховному процесі. Своєчасний і систематичний педагогічний контроль - головна передумова успішності навчальної діяльності. Для визначення рівня засвоєння учнями фізичної вправи вчителю фізичної культури необхідно керуватися критеріями сформованості рухової дії з м'ячем: початковий, середній, достатній, високий. А якісними і кількісними критеріями ефективності техніки виступають: результативність фізичної вправи (наприклад: влучив - не влучив, впіймав - не впіймав); параметри стандартної техніки (візуальна оцінки технічної правильності виконання вправи); різниця між реальним і можливим результатом.

Провідна роль у навчанні вправ та формуванні рухових дій з м'ячем належить вчителю фізичної культури, який організовує управління навчально-виховним процесом, раціонально застосовуючи засоби, методи та педагогічний контроль в залежності від поставлених завдань керуючись принципом індивідуально-особистісного підходу.

Висновки. Необхідним моментом в управлінні системою навчального процесу є забезпечення зворотного зв'язку між учасниками навчально-виховного процесу та результатом навчання. В педагогічній системі управління навчанням вправ з м'ячем учнів молодшої школи зворотній зв'язок забезпечується між результатом – сформованістю навички володіння м'ячем, об'єктом - учнем і суб'єктом управління – вчителем фізичної культури. Цей зв'язок полягає у можливості оцінювання результату педагогічного впливу за відповідними критеріями, можливості внесення коректив у навчально-виховний процес. Таким чином, запропонована педагогічна система управління навчанням вправ з м'ячем учнів молодшої школи представлена завершеною системно-блочною схемою, що інтерпретує її складові, компоненти, об'єкти та фактори впливу на процес та результат з чітко окресленими зв'язками між ними.

Література:

1. Галай М.Д. Диференціація фізичних навантажень молодших школярів у процесі навчання вправ м'ячем: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 «теорія та методика навчання» (фізична культура, основи здоров'я) / М.Д. Галай. – К., 2017. – 18 с.
2. Мішаровський Р.М. Модель управління процесом навчання рухових дій у футболі молодших школярів / Р.М. Мішаровський, Ж.Г. Дьоміна, Г.В. Кротов, О.О. Михайличенко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – К., 2011. Вип. № 11. Серія № 15. - С. 48-52.
3. Тимошенко О. В. Моделювання і прогнозування у фізичному вихованні і спорті / О. В. Тимошенко, Ж.Г. Дьоміна // Методичний посібник. – К., 2014. – 194 с.
4. Чопик Р. В. Технологія визначення кількісних характеристик адаптованого устаткування, необхідного для навчання технічних прийомів баскетболу учнів молодших класів / Р. В. Чопик // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наукова монографія за редакцією проф. Єрмакова С. С. – Харків : ХДАДМ (ХХПІ), 2006. – № 5. – С. 125–128.
5. Arefyev V.H. Dyferentsiatsiya rozvyvalno-ozdorovchyykh zanyat z fizychnoyi kultury uchniv osnovnoyi shkoly. Teoriya i praktyka: monohrafiya / V.H. Arefyev. – Kyiv: Tsentr uchbovoyi literatury, 2014. – 197 s.
6. Davydenko O. V. Osnovy prohramuvannya fizkul'turno-ozdorovchyykh zanyat' z dytyachym kontynhentom / O.V. Davydenko, V. P. Semenenko, L. P. Fandikova. – Ternopil : Aston, 2005. - 144 s.
7. Danylenko L. I. Modelyuvannya v teorii ta praktytsi upravlinnya osvithimy orhanizatsiyamy / D. I. Danylenko. // Osvitniy menedzhment: Navch.pos. – K.: Shkilnyy svit, 2003. – S. 38-46.
8. Pochuyeva O. O. Modelyuvannya v teorii upravlinnya osvithimy protsesamy / O. O. Pochuyeva. - K. : Pedahohika, 2012. – S. 12-18.